

Bremen. The diplomacy of the Russian Empire paid much attention to the issue of migration. The interest was due to a desire to understand more about a country that was a political opponent of Russia in European politics. The work is written on the basis of diplomatic reports published in the "Collection of diplomatic reports" in the late 19th – early 20th century. The used materials provide an opportunity to study the process of resettlement of the nations of Hungary to America from the standpoint of Russian diplomacy in the late 19th – early 20th century.

Keywords: migration processes, emigration, immigration, Austria-Hungary, United States of America.

УДК 94:355.1(=353.1)(517)"1220/1265"

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2020.147.6>

О. Мачай, асп.

ORCID ID: 0000-0002-2315-9001

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна

РОЛЬ ГРУЗИНСЬКОГО КОНТИНГЕНТУ У ВІЙСЬКАХ МОНГОЛІВ (1220–1265 рр.)

Розкрито участь грузинів у монгольському війську. Зокрема, висвітлено ставлення грузинів до завойовників і причини переходу мтаварів до армії ханів. На базі свідчень середньовічних писемних джерел розкривається роль грузинів у військових кампаніях монголів 40–60-х р. XIII ст. Особливу увагу приділено встановленню у Грузії податкам і повинностям, які вплинули на подальше сприйняття влади хана місцевим населенням.

Ключові слова: монголи, Грузія, мтавари, військо, завоювання, походи, хашар.

Постановка проблеми. Монгольська держава Чингісхана, що створювалася з 1206 р., цілком справедливо в історіографії має назву військової. Від початку формування її цілісності, імперія перебувала на стадії кошової держави з рудиментами "імперських конфедерацій". Проте за підкорення і приєднання до неї землеробських народів, країна і сама набула рис осілості [22, с. 48]. Метою Монгольської імперії було всесвітнє панування, що розглядалось як гарантія миру [6]. Та задля цього хан мав постійно тримати армію в бойовій готовності. Ця система передбачала залучення людських ресурсів, зокрема грузинів.

Чи не найважливіша увага приділялася військовій могутності і через внутрішні суперечки ханських родів в імперії. Так, у ході постійних протиріч, що виникали через зазіхання на сусідні території, неодноразово розгоралися конфлікти між Джучідами та Хулагуїдами. Такі сутички переростали у руйнівні битви й війни. Тому важливо було не допускати ослаблення військового потенціалу.

Аналіз джерел і літератури. Питання участі грузинських військ у монгольських кампаніях висвітлено багатьма джерелами. Найбільш деталізовано про участь грузинів у монгольських завоюваннях свідчать анонімний грузинський літопис "Картліс Цховреба" та "История Армении" Киракоса Гандзакеці. Із джерельної бази виділяється колективна монографія "История Грузии", в якій розглядаються особливості військових податків та повинностей на Кавказі, реакція царів і місцевих мтаварів⁹ на монгольські військові нововведення.

Для вивчення вказаної теми були поставлені такі завдання: 1) визначити причини переходу мтаварів на бік монголів; 2) розкрити роль грузинських загонів у військових кампаніях монгольських ханів; 3) охарактеризувати участь грузинів у протистоянні Ільханату та Золотої Орди.

Виклад основного матеріалу. Важливим елементом армії монголів стали грузинські війська. Грузинське царство двічі зустрічалося з монгольським уторгненням: під час розвідувальної експедиції загонів Джебе та Субеде 1220–1221 рр. [7, с. 138] та в ході безпосереднього завоювання монголами Кавказу в 1235–1240 рр. [25, с. 5].

Задля посилення боєздатності свого війська монголи залучали до військових кампаній місцеве населення. Однак такого роду збільшення армії могло стати загрозою для самих монголів, адже нові військові могли створювати диверсії й підривати могутність монгольських загонів ізсередини. Тому монголи часто застосову-

вали техніку "хашар"¹⁰ [8, с. 144]. Головний принцип такої техніки передбачав виставлення ненадійного контингенту війська в авангард [3, с. 35]. До того ж, завдяки використанню хашару можна було вберегти монгольський сегмент від швидкого знищення під час перших зіткнень із ворогом [21, с. 35]. Монгольські війська завоювали славу народу стрільців, адже вони були неперевершеними лучниками [14, с. 3]. Однак армія монголів, як не парадоксально, відчувала дефіцит якісної зброї. За свідченнями європейських джерел, обладунки монголів виготовлялися зі шкіри тварин. Таким чином, випускати монгола в перших лавах означало – відправити його на вірну смерть [12, с. 76–77].

На Кавказі приклад хашару застосовувався під час військової кампанії 1220–1221 рр. Прагнучи відновити свою незалежність від Грузії, тюркські народи Арану та Ширвану, перейшли на бік завойовників. Так, атабеки¹¹, курди, туркмени, кипчаки, яких очолював воєначальник Узбек Ільдегізід-Ак-Куша, воювали в перших лавах монгольських військ, приймаючи на себе головний удар грузинів і відволікаючи їх від загонів Джебе та Субеде [2, с. 80; 11, с. 64; 16]. Можливо, війська Ак-Куші виконували роль ябагану¹², адже хашар, як правило, не використовується на відкритих місцевостях [2, с. 80].

В обох військових зіткненнях грузини чинили опір. Однак, якщо в першому поході монголи не ставили за мету захоплювати міста, то у другій кампанії загопи нойонів¹³ не залишали жодної фортеці, не підкоривши її [14, с. 8]. Часто задля збереження міст більш-менш неушкодженими, місцеві мтавари визнавали владу монголів [25, с. 5]. Так, приймаючи позиції завойовників, грузинські правителі вступали до військ монголів та йшли з війською на ханських ворогів.

Одним із найяскравіших прикладів переходу грузинської аристократії на бік завойовника є політика атабека Авага. Від початку вторгнень нойона Чормагана до фортеці Каен, де переховувались люди всього гавару¹⁴ [7, с. 163], атабек вдало організував оборону. Та, ризикуючи залишитись в оточеному монголами місті без во-

¹⁰ Хашар – полонені, що використовувались монголами для виконання фізичних робіт у часи облоги чи захисту міст; перебуваючи в авангарді загонів, виконували роль "живого щита".

¹¹ Атабек – намісник окремих областей в Арані та Ширвані.

¹² Ябаган – військо, що складалися з піхоти та кінноти добровольців.

¹³ Нойон – представники монгольської знаті, військові командири.

¹⁴ Гавар – адміністративна одиниця Південного Кавказу.

⁹ Мтавар – титул крупних землевласників у Грузії. В аристократичній ієрархії займали друге після царя місце.

ди [23, с. 276], ішхан¹⁵ мусив змінити свою думку. Аваг видав свою дочку Хошак заміж за Мухаммеда Шамс ад-Дина – людину з почту хана Хулагу, надсилав скарби в подарунки монголам. Проте, коли цього стало недостатньо, Аваг сам відправився до табору Чормагана в Бардаві, щоб визнати владу монголів [10, с. 346]. Нойон із великими почестями прийняв ішхана, дарувавши йому свободу дій, та наказав не руйнувати володінь атабека. Після цього дипломатичного візиту Аваг був прийнятий до монгольського війська, у лавах якого він воював проти інших кавказьких міст, першим з яких стало Ані [26]. Ця битва була початком співпраці грузинів із монголами [23, с. 276].

Вельмож підкорених народів, які могли стати впливовими союзниками, монголи відправляли до ставки великого хана в Каракорумі, де каан¹⁶ мав затвердити його на посаді. Аваг теж поїхав на уклін до каана [9, с. 122], де той зустрів його з повагою, давши у дружини татарку і наказавши своїм военачальникам "за допомогою Авага підкорити всіх повстанців, що і було зроблено" [9, с. 10, с. 167–168].

Наслідуючи приклад Авага, інші мтавари Грузії – Варам Гагський, Гамрекелі із Торі, Саргіс Тмогві, Шанше та ін. – теж прийняли владу монголів. Кожен із них мав сплачувати монголам харадж – податок за користування землею [9, с. 123; 10, с. 346–347; 23, с. 277; 25, с. 6].

Грузинські війська вміли швидко мобілізуватись: джерела свідчать, що армія грузинів приходила до повної бойової готовності за 10 днів [9, с. 115]. 1242 р. об'єднані війська рушили на вірменські землі Руму. Перша велика битва сталась біля міста Карін (Ерзрум) [14, с. 14]. Монголи, оточивши місто, за допомогою пілікванів¹⁷ зруйнували стіни та вирізали населення. Велика частина награбованих трофеїв перейшла до рук "християн, які служили у війську" – себто, грузинів (авт.). "А ті [грузини] з радістю купували, поширювали по всьому гавару, даруючи церквам і монастирям". Проте грузини діяли не лише заради наживи: було звільнено велику кількість полонених. Кіракос Гандзакеці із вдячністю згадує імена Авага, Шахіншаха, Григора Хаченеці та їхніх воїнів за визволення грузинського народу [7, 175–176].

Головна битва проти Руму сталась біля м. Севаст [13; 24, с. 162]. Причому, за свідченням "Грузинського хронографа XIV ст.", похід на султана організувала грузинська цариця Русудан. Частково це пояснює взяття грузинів, з яким вони кинулися в бій: "Грузини з початку ж билися так, що всі їхні [монголів] полководці були в захваті від їхнього бою, висловили їм любов і шану й обдарували, і віддавали славу". Перебуваючи в перших лавах, грузини змогли захопити велику кількість здобичі: золоті та срібні чаші, дорогоцінні скрині, одяг, велику кількість в'ючних тварин [10, с. 347–348].

Грузини 1253 р. взяли участь у поході на Аламут [2, с. 182]. За свідченням Рашид ад-Діна, до каана Менгу надійшла скарга від корінного населення Казвіна, де було сказано про насильницьку ісламізацію й утиски з боку Персії. Це стало вдалим приводом для завершення захоплення Персії, розпочате ще за Чингісхана. Похід очолив хан Хулагу. Грузинські війська було поділено на дві частини, із подальшею щорічною ротацією [20, с. 144].

Під час цієї кампанії сталось убивство нойона Чагату. Монголи сприйняли це як сплановані дії грузинів, які

з помсти та небажання бути монгольськими маріонетками, учинили суд над нойоном. Озброївшись, ханські загони вирушили на табір грузинів, проте їм назустріч вийшов перс, який зізнався у вбивстві Чагату. Автор "Грузинського хронографа", з якого ми довідуємося про зазначені події, вихваляє Богородицю, що монголи не почали битись із грузинами, порівнюючи це зі спасінням від варварів Константинополя [10, с. 353–355; 13, с. 27].

Активну участь грузинська кіннота брала у завоюванні Багдада військами Хулагу-хана [14, с. 28; 24, с. 162]. На чолі грузинських загонів стояв цар Давид Улу. Саме його участь допомогла монголам пришвидшити процес взяття Багдада. Цар наказав своїм воїнам прорити тунель під стінами міста, що і було зроблено. Зсередини Багдада грузини відчинили ворота і впустили монголів [10, с. 362–363]. Відповідно, можна зазначити тут роль грузинів як хашару: вони виконували інженерні роботи та справляли враження більшої кількості монгольського війська [3, с. 35].

У результаті 18-денної облоги 1258 р. Багдад був захоплений [1, с. 41; 6; 15, с. 74]. Взяття Багдада стало вирішальною подією у становленні незалежності Держави Хулагуїдів. Грузини, які зіграли важливу роль у битві та заробили авторитет надійних помічників, стали важливим стратегічним союзником ільхана¹⁸ в майбутніх військових кампаніях. Мтавари та цар Давид Улу залишались васалами ільхана та продовжували управляти своїми під наглядом басаків [18, с. 188].

Не дивлячись на те, що при дворі Хулагуїдів були люди абсолютно різних віросповідань¹⁹, особливу довіру хан проявляв до християн. Це пояснюється, зокрема, приналежністю матері та дружини Хулагу до несторіан [4, с. 201]. Грузинів, вірменів, хрестоносців ільхан планував залучити до походу на Єгипет, султан якого виступав ярим захисником ісламського світу [18, с. 189].

Повпнути монгольські війська передбачалося за рахунок грузинського населення. Для цього з 1254 р. проводилася військова реформа. Відтепер монголи не хотіли спиратись на хашар, адже підкорені народи були вже втомлені від монгольського ярма. Нойон Аргун провів перепис усіх чоловіків Грузії віком від 11 до 60 років. У результаті було встановлено, що Грузинське царство має щороку виставляти по 90 тисяч воїнів, з розрахунку 1 воїн з 9 селян, що мав пудзе²⁰. Селяни, які не брали участі у військових кампаніях, мали сплачувати калан (груз. салашкро) – податок на покриття витрат з організації походів [6; 9, с. 126; 14, с. 17]. Окрім цього було введено улупу – податок на користь монгольських военачальників. Так, нойон (керівник монгольської сотні) отримував по одному ягнати та одному драгану²¹ з кожного села; думаннойон (керівник тисячного війська) одержував одну вівцю та два драгани [9, с. 126].

Проте через внутрішні протиріччя в адміністративному та податковому апаратах відбулись певні зміни. У другій половині XIII ст. Грузія була розділена на дві частини: Західну і Східну. У свою чергу, східна частина держави поділялась на фактично незалежні самтавро²². Кожна з таких одиниць підпорядковувалась еріставу-еріставів (мтавару), які на відміну від візирів ца-

¹⁸ Ільхан – правитель Держави Хулагуїдів.

¹⁹ Головою громадянського управління при дворі Хулагу був перс-мусульманин, придворним лікарем – китаєць [18, с. 189].

²⁰ Пудзе – господарча одиниця, яка включала в себе територію під будинок, землі для землеробства та виноградарства. Могла складатися з кількох дворів.

²¹ Драган – грузинська золота монета.

²² Самтавро – князівство, володіння мтавара.

¹⁵ Ішхан – представник вищого стану у Вірменії, князь.

¹⁶ Каан – "Хан ханів" – правитель Великого Монгольського Улусу.

¹⁷ Пілікван – військовий механізм, що застосовувався як катапульта під час облоги міст.

ря, посилювали свої позиції. Цьому сприяв перехід багатьох мтаварів на бік монголів. Джерело XIII ст. зазначає, що не всі мтавари йшли до монголів через безвихідь: "Незалежні князі грузинські, хто волею, хто неволею стали їх [монголів] данниками, і кожен з певною кількістю вершників, залежно від стану, вступив до них [монголів] у халан"²³ [14, с. 12].

Співпрацю монгольського хана та грузинських дідебулів підтримував інститут хасінджу²⁴. Мтавари, які приймали хасінджу, отримували незалежність для своїх володінь, що вело до економічної децентралізації і розвитку конкретного самтавро [9, с. 130]. Данина з кожного самтавро надходила не до дивану, а до казни хана або його довірених людей. Таким чином, у кожного мтавара був сильний протектор, з яким існували прямі відносини, в обхід постаті грузинського царя [19].

Така політична децентралізація Грузії проявилась під час походу Хулагу-хана на Єгипет 1260 р. [5, с. 185]. Армія Давида Улу була виснажена, адже "давню перебувала в походах". Діставшись Межиріччя, грузини попросили ротації. Хан Хулгу, розуміючи втому грузинів, відпустив їх додому. І, збагачені військовими трофеями, загони царя повернулись у Тбілісі [10, с. 364].

Ільхан розраховував, що Давид Улу наздожене монгольські війська і підтримає хана у війні проти єгипетського султана. Однак виснажені свавіллям монгольського нойона у Грузії Хаджі-Азіза та непосильними податками грузини не проявляли бажань воювати за Ільханат [25, с. 19]. Тому цар Давид, вирушивши в похід, зупинив свої війська біля Джавахетських земель, відмовляючись брати участь у кампанії. Більша частина мтаварів все ж продовжили шлях до Єгипту, виявляючи непокору цареві [10, с. 365–366].

Проте Григор Акнерці розповідає, що сталося непорозуміння: ніби на бенкеті цар Давид разом із вельможами або жартуючи, або гіпотетично підраховуючи, уявляли, яку кількість війська грузинські та вірменські землі змогли б виставити проти монголів. На застіллі виявився зрадник, який доповів ханові, що Давид готується чинити опір, на що і була агресивна реакція [14, с. 22].

Перемігши єгипетського султана, Хулагу відправив нойона Аргуна із 200 грузинськими мтаварами та 20-тисячним загonom кінноти в похід проти царя Давида, аби придушити можливий бунт. Давид Улу разом із мтаваром Саргісом Джакелі – вірним союзником Багратіонів, переходив у важкодоступному князівстві Самцхе, пізніше – у резиденції царя Давида Наріна.

Увага Хулагу була зосереджена на зовнішній експансії, тому переслідувати грузинського царя, маючи в підпорядкуванні багатьох грузинських дідебулів, для хана не було нагальним питанням. Конфлікт із монголами був не на часі і для Давида, тому 1264 р. цар поїхав до ставки хана Хулагу [9, с. 128]. Давид обрав вельми влучний момент: Ільханат потребував союзників у майбутній боротьбі проти конкуруючого улусу – Золотої Орди.

Грузини проявили ентузіазм у підтримці армії Хулагу під час протистояння Джучідам. Така позиція пояснюється ісламізацією Золотої Орди, проти якої виступали і християнські народи, і сам хан Хулагу [1; 10, с. 409].

Після битви з військами Золотої Орди за Дербент 1256 р., ільхан розпочав будівництво укріплених лі-

ній – сібех, на які було поставлено прикордонні війська, де був присутній грузинський контингент [11, с. 69, 75]. Після смерті хана Хулагу, навесні 1265 р. золотоординці спробували вдруге захопити Північний Кавказ. Монголо-грузинські війська, пошкоджуючи шлях хана Берке, зруйнували всі мости через р. Куру, уздовж якої була збудована оборонна лінія [1, с. 47]. Через повноводдя ріки, Джучіди не змогли перейти на інший берег і плани хана Берке були зірвані. Наступник хана Хулагу, Абага-хан, побачивши дівість Чаганусунських укріплень, наказав далі продовжувати їхню розбудову. Грузинів використовували на будівництві частоколів і для риття ровів. Так, будуючи перешкоди для війська Джучідів, грузини знову виконували роль хашару. Однак сама Грузія як держава стояла перед проблемою зникнення [9, с. 129].

Висновки. Від початку монгольських завоювань на Кавказі грузини чинили їм опір. Однак, місцеві мтавари вступали до монгольський військ. Деякі з них хотіли зберегти міста і фортеці неушкодженими; інші – через союз із монголами прагнули посилити свою владу та в результаті вийти з-під впливу грузинського царя.

У зовнішніх кампаніях 40–60-х рр. XIII ст. грузини в монгольській армії виконували роль хашару. Перебуваючи традиційно в авангарді військ, вони суттєво допомагали монголам у взятті міст Близького Сходу. І хоча грузини сумлінно виконували свої військові повинності, траплялися випадки, в яких хан підозрював їх у зраді та намірах створювати диверсії і піднімати бунти.

Проте, діючи за принципом "розділяй і володарюй", ільхан зумів зіграти на внутрішніх політичних протиріччях Грузії та на довгий термін запобігти опору грузинів, залучаючи їх до лав своїх військ. Саме завдяки грузинським військам Хулагуїди змогли відбити наступ золотоординців на Кавказі, укріпити оборону регіону та залишити його під своїм контролем.

Список використаної літератури

1. Арсланова А. А. Причины войн улуса Джучи с Хулагуидским Ираном / А. А. Арсланова // Нижнее Поволжье и Исламская республика Иран. Исторические, культурные и экономические связи. – Саратов : Издательство Саратовского ун-та, 2004. – С. 41–55.
2. Бабенко Р. В. Монгольські завоювання на Кавказі в 1220–1221 рр. / Р. В. Бабенко // Военно-историчний вісник. – 2017. – С. 79–86.
3. Бахтин А. Г. Плен и рабство в период монгольского завоевания и в Золотой Орде по восточным источникам / А. Г. Бахтин // Йошкар-Ола : Вестник Марийского гос. ун-та. – 2012. – № 10. – С. 31–38.
4. Босворт К. Э. Мусульманские династии. Справочник по хронологии и генеалогии / К. Э. Босворт. – М. : Главная редакция восточной лит. изд-ва "Наука", 1971. – 324 с.
5. Вардан Великий. Всеобщая история [Электронный ресурс] // Восточная литература. – Режим доступа: <http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Vardan/frame4.htm>
6. Галенко О. І. Монгольська імперія [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України. Т. 7: Мі-О / Редкол. В. А. Смолій та ін. – К. : Наук. думка, 2010. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Monholska_imp.
7. Гандзакеци К. История Армении / К. Гандзакеци. – М. : Наука, 1976. – 438 с.
8. Івануц М. Г. Зародження та розвиток тактики облогового бою у монголо-татар / М. Г. Івануц // Сіверщина в історії України. – 2013. – Вип. 6. – С. 142–147.
9. История Грузии с древнейших времен до начала XIX века. Ч. 1 / под ред. Н. А. Бердзенишвили. – Тбилиси : Цодна, 1962. – 386 с.
10. Картелиш цховреба. История Грузии. – Тбилиси : Издательство АРТАНУДЖИ, 2008. – 455 с.
11. Криштопа А. Е. Дагестан в XIII – начале XV вв. Очерк политической истории / А. Е. Криштопа. – М. : ТАУС, 2007. – 228 с.
12. Кулешов Ю. А. Производство и импорт оружия как пути формирования золотоордынского комплекса вооружений / Ю. А. Кулешов // Золотоордынская цивилизация. – 2010. – Вып. 3. – С. 73–97.
13. Летопись Себастаци [Электронный ресурс] // Восточная литература. – Режим доступа: <http://www.vostlit.info/Texts/rus9/Sebastaci/frame4.htm>.

²³ Халан – обов'язок вступати до монгольського війська зі своїми загонами; іноді позначає податок на землю (господарство).

²⁴ Хасінджу – підпорядкування феодала з його володіннями безпосередньо хану. Власники хасінджу сплачували данину не до загальної монгольської казни, а напряму – до свого покровителя.

14. Магакія Инок. История народа стрелков [Электронный ресурс] // Восточная литература. – Режим доступа: <http://www.vostlit.info/Texts/rus10/Magakija/frame.htm>
15. Малышев А. Б. Золотая Орда и Иран: политические, экономические и культурные связи / А. Б. Малышев // Нижнее Поволжье и исламская республика Иран: исторические, культурные, политические и экономические связи. Материалы науч. конф. – Саратов: Саратовский гос. ун-т, 2004. – С. 73–92.
16. Мачай О. О. Грузино-Монгольский конфликт 1220–1221 гг. за данными письменных источников / О. Мачай // Драгоманівські історичні студії: зб. наук. праць молодих істориків. Вип. 5(9) / відп. ред. О. В. Потильчак. – Київ; Ніжин: Видавель Лисенко М. М., 2020. – С. 33–36.
17. Мачай О. О. Релігійний чинник у встановленні монгольської влади у Грузії / О. О. Мачай // Вісник Маріупольського держ. ун-ту. Серія Історія. Політологія. – 2020. – Вип. 27. – С. 27–37.
18. Пигулевская Н. В. История Ирана с древнейших времен до конца XVIII века / Н. В. Пигулевская и др. – Ленинград: Издательство ЛГУ, 1958. – 391 с.
19. Пурцеладзе Д. Л. Уложение Георгия V-го Блистательного [Электронный ресурс] // Восточная литература. – Режим доступа: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Kavkaz/XIV/1320-1340/GeorgijV/Ulozenie/vved.htm>
20. Рашид-ад-Дин. Сборник летописей. Том 2. – Москва; Ленинград: Издательство АН СССР, 1960. – 214 с.
21. Тимохин Д. М. Использование монгольскими войсками тактики хашара в период завоевания государства Хорезмшахов (1219–1221 гг.) / Д. М. Тимохин // Батыр. – 2011. – № 2. – С. 33–39.
22. Храпачевский Р. П. Военная держава Чингисхана / Р. П. Храпачевский. – М.: АСТ: ЛЮКС, 2005. – 557 с.
23. Büyükcınar Ayşe Beyza. Gürcü-Moğol ilişkilerinin İlk Evresi: 1220-1247 / Ayşe Beyza Büyükcınar // Karadeniz Araştırma Enstitüsü Dergisi. – 2018. – 4/6. – Ss. 267–282.
24. Ömer Subaşı, Gürcü-Moğol ilişkisi-Güney Kafkasya 1220-1346 / Ömer Subaşı. – İstanbul: Kitabevi, 2015. – 257 sayfa.
25. Շահնազարյան, Ա. Ի. Հայ-վրացական և մոնղոլական հարաբերությունները (1236–1240-ական թթ.) / Ա. Ի. Շահնազարյան // Հրաբեր Հասարակական Գիտությունների. – 2004. – № 1. – Ք. 3–22.
26. May T. M. Mongol Empire: Chormaqan and the Mongol Conquest of the Middle East [Online] / T. M. May // HISTORYNET. – Mode of Access: <http://bit.ly/3keedlg>.

References

1. Arslanova, A. (2004). The Reasons for the Wars of the Juchi Ulus with the Hulaguid's Iran. In *Lower Volga Region and the Islamic Republic of Iran. Historical, Cultural and Economic Ties*. Saratov: Saratov University Press. Pp. 41-55. [In Russian].
2. Babenko, R. (2017). Mongol Conquests in the Caucasus, 1220-1221. *Military-Historical Bulletin*. Pp. 79-86. [In Ukrainian].
3. Bakhtin, A. (2012). Captivity and Slavery in the Period of the Mongol Conquest and in the Golden Horde According to Eastern Sources. *Yoshkar-Ola: Bulletin of the Mari State University*, 10, 31-38. [In Russian].
4. Bosworth, K. (1971). *Muslim Dynasties. Handbook of Chronology and Genealogy*. Moscow: Science. [In Russian].
5. Vardan the Great. (n. d.). General History. *Oriental Literature*. URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Vardan/frame.htm>
6. Galenko, O. (2010). Mongol Empire. In V. Smolii (Ed.), *Encyclopedia of the History of Ukraine. Vol. 7*. Kyiv: Scientific Thought. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Monholska_imp. [In Ukrainian].

O. Machai, PhD Student
National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF THE GEORGIAN CONTINGENT IN THE MONGOL TROOPS (1220-1265)

Mongol forces have appeared in the Caucasus since 1220. The desire of the empire was to create world domination. That's why was necessary to have a powerful army, which included the conquered peoples, among whom were Georgians.

Georgian queen and mtavars resisted the conquerors since the establishment of Mongol rule in the Caucasus. However, due to the lack of competent rulers and strong centralized power, the mtavars later recognized the power of the Mongol commanders and sided with the conqueror. As a result, Georgian Queen Rusudan also recognized the authority of the Mongols.

Every ruler who recognized the power of the khan had to bear military duty – haraj, and pay tribute, among which were taxes on military needs. The article examines various military campaigns in which Georgians participated on the side of the Mongols: the battle against the Romanian sultan in 1243, the capture of Baghdad in 1258, the campaign in Egypt in 1260, the fight against the expansion of the Golden Horde in the early 60s of the thirteenth century. The paper reveals the peculiarity of the Mongolian taxes paid by Georgians – kalan, ulup, the technique of the Mongol battle – hashar, yabagan.

Based on the source and historiographical database, an analysis of the attitude of Georgians to participate in the Mongolian military campaigns is conducted. In particular, the article covers cases when the Mongols suspected Georgians of treason, focusing on the anti-Mongol uprising of King David Ulu. The causes and consequences of the uprisings are explained on the basis of testimonies of Georgian and Armenian chronicles.

Separately, the article reveals the participation of Georgians in the fight against the troops of the Golden Horde, which sought to capture the North Caucasus. Thanks to the participation of Georgians in battles and the construction of fortifications, the Hulaguids were able to protect the region from the invasions of the Juchids.

Keywords: Mongols, Georgia, mtavari, army, conquest, campaign, hashar.

7. Gandzaketsi, K. (1976). *History of Armenia*. Moscow: Science. [In Russian].

8. Ivanuts, M. (2013). Origin and Development of Siege Fighting Tactics of Mongol-Tatars. *Sivershchyna in the History of Ukraine*, 6, 142-147. [In Ukrainian].

9. Berdzenishvili, N. (Ed.). (1962). *History of Georgia from Ancient Times to the Beginning of the 19th Century. P. 1*. Tbilisi: Codna. [In Russian].

10. *Kartlis tskhovreba. History of Georgia*. (2008). Tbilisi: ARTANUJI Publishing House. [In Russian].

11. Krishtopa A. (2007). *Dagestan in the 13th – Beginning of the 15th Centuries. An Outline of Political History*. Moscow: TAUS. [In Russian].

12. Kuleshov, Yu. (2010). Production and Import of Weapons as Ways of Forming the Golden Horde Complex of Weapons. *Golden Horde Civilization*, 3, 73-97. [In Russian].

13. Chronicle of Sebastatsi. (n. d.). *Oriental Literature*. URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus9/Sebastaci/frame.htm>. [In Russian].

14. Magakiya Inok. *History of the People of Shooters*. (n. d.). *Oriental Literature*. URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus10/Magakija/frame.htm>. [In Russian].

15. Malyshev, A. (2004). The Golden Horde and Iran: political, economic and cultural ties. *Lower Volga Region and the Islamic Republic of Iran: Historical, Cultural, Political and Economic Ties*. Saratov: Saratov State University. Pp. 73-92. [In Russian].

16. Machai, O. (2020). Georgia-Mongolian Conflict of 1220-1221 in the Light of Writing Sources. In O. Potylchak (Ed.), *Drahomanov Historical Studies. Issue 5 (9)*. Kyiv – Nizhyn: Publisher M. Lysenko. Pp. 33-36. [In Ukrainian].

17. Machai, O. (2020). Religious Factor in the Establishing of the Mongolian Authorities in Georgia. *Bulletin of Mariupol State University. History and Political Science*, 27, 27-37. [In Ukrainian].

18. Pigulevskaya N. et al. (1958). *History of Iran from Ancient Times to the End of the 18th Century*. Leningrad: Leningrad State University Press. [In Russian].

19. Purceladze, D. (1988). *Code of George V the Brilliant. Oriental Literature*. URL: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Kavkaz/XIV/1320-1340/GeorgijV/Ulozenie/vved.htm>. [In Russian].

20. Rashid ad-Din. (1960). *Collection of chronicles. Vol. 2*. Moscow-Leningrad: Publishing house of the Academy of Sciences of the USSR. [In Russian].

21. Timokhin, D. (2011). *The use of the hashar tactics by the Mongolian troops during the conquest of the Khorezmshah state (1219-1221)*. *Batyr*, 2, 33-39. [In Russian].

22. Khrapachevsky, R. (2005). *The Military Power of Genghis Khan*. Moscow: AST: LUX. [In Russian].

23. Byuyukchynar, Ayshe Beyza. (2018). Gürcü-Moğol ilişkilerinin İlk Evresi: 1220-1247. *Karadeniz Arash-tyrmalary Enstitüsü Dergisi*, 4/6, 267-282.

24. Ömer, Subaşı. (2015). Gürcü-Moğol ilişkisi-Güney Kafkasya 1220-1346. İstanbul: Kitabevi. [In Turkish].

25. Shahnazaryan, A. (2004). Armenian-Georgian-Mongolian Relations (1236-1240). *Social Sciences Newsletter*, 1, 3-22. [In Armenian].

26. May, T. (n. d.). Mongol Empire: Chormaqan and the Mongol Conquest of the Middle East. *HISTORYNET*. URL: <http://bit.ly/3keedlg>. [In English].

Надійшла до редколегії 24.11.20